

Anna Czajkowska

"Filozofia w szkole", Matthew Lipman, Ann M. Sharp, Frederick S. Oscanyan, Warszawa 1996 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 33/2, 207-208

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Matthew Lipman, Ann M. Sharp, Frederick S. Oscanyan, *Filozofia w szkole* (tłum. B. Elwich, A. Łagodzka) Warszawa 1996, ss. 220.

Do rąk czytelnika, zainteresowanego poszukiwaniem jak najskuteczniejszych metod rozwoju polskiej edukacji, trafiła ciekawa i cenna pozycja autorstwa amerykańskich uczonych z *Institute for the Advancement of Philosophy for Children*. Jest ona poświęcona nauczaniu filozofii w szkole. Na jej treść składają się trzy rozdziały. W pierwszym z nich autorzy przedstawiają czytelnikowi powody, dla których istnieje potrzeba wprowadzenia filozofii na wszystkich etapach kształcenia. Ich zdaniem dzieci już od najmłodszych lat życia są żłaknione odkrywaniem sensów, lecz nie można ich nimi obdzielić. „Dzieci muszą odszukać, odkryć dla siebie znaczenia, osobiście włączając się w dialog i dociekanie, a następnie dbać o nie tak, jak dba się o domowe rośliny lub zwierzęta czy o inne żywe i cenne skarby” (s. 19). Autorzy wskazują więc na istotny czynnik w edukacji dzieci, jakim jest łączenie umiejętności podstawowych: czytania, pisania, liczenia z umiejętnościami myślowymi, aby mogły uchwycić związek między tym, co robią w szkole, a tym, czego doświadczają w codziennym życiu. Ponadto, zdaniem autorów prezentowanej książki, filozofia jest pomostem łączącym poszczególne dziedziny nauki między sobą, gdyż nie opiera się ona tylko na przekazywaniu informacji, ale wskazuje na wiążące je relacje oraz stawia pytania, które umożliwiają zgłębienie i zrozumienie owych powiązań.

Amerykańscy filozofowie nie ograniczają się do samego uzasadnienia potrzeby nauczania filozofii, ale konsekwentnie odpowiadają na pytanie: jak wprowadzić ją do szkół. Dlatego w rozdziale drugim prezentują program edukacyjny *Filozofia dla Dzieci*, opublikowany w 1969r. przez *Institute for the Advancement of Philosophy for Children* (USA) i realizowany z powodzeniem w wielu szkołach amerykańskich i placówkach oświatowych w Europie.

Autorzy omawianej publikacji proponują nauczanie filozofii przy pomocy powieści dydaktycznych. Wychodzą oni bowiem z założenia, że język filozoficzny należy dostosować do poziomu osób nauczanych, a więc z dziećmi trzeba filozofować przy pomocy słów znanych im i bliskich. Metodą, która do tego doskonale się nadaje, jest umieszczenie filozoficznych zagadnień „za zasłoną” literackiej fabuły.

Głównym celem programu *Filozofia dla Dzieci*, zdaniem autorów, jest niesienie pomocy dzieciom w zdobywaniu umiejętności samodzielnego myślenia. Natomiast jako metodę proponują oni dyskusję filozoficzną ukierunkowaną na: wyjaśnianie i precyzowanie znaczeń; odsłanianie przypuszczeń i założeń leżących u podstaw różnych poglądów; analizowanie pojęć; ocenianie wartości rozumowań; badanie implikacji różnych idei; wskazywanie praktycznych, życiowych konsekwencji uznawania określonych idei. Tak rozumiana dyskusja ma rozwijać sprawność samodzielnego stawiania problemów i zadawania pytań, uzasadniania własnych sądów i sprzeciwów wobec sądów innych osób oraz wyciągania konstruktywnych wniosków.

Proponując dyskusję jako metodę nauczania filozofii autorzy wskazują na konieczność odpowiedniego przygotowania nauczycieli. Prowadzenie zajęć tą metodą wymaga od nauczycieli przede wszystkim zaangażowania się w filozoficzne dociekania oraz wykształcenia w sobie postawy otwartości i dialogu. Nauczyciel bowiem powinien unikać narzucania dzieciom swoich własnych poglądów, mieć szacunek dla ich opinii oraz wzbudzać zaufanie uczniów, czyli być dla nich także pewnym wzorem intelektualnym i moralnym.

W trzecim rozdziale książki twórcy programu filozofowania z dziećmi wskazują na istotną rolę logiki w rozwoju uporządkowanego myślenia, a także w podejmowaniu refleksji nad własnym rozumowaniem. Oczywiście autorzy dalecy są od akademickiego sposobu zapoznawania uczniów z logiką. Nie chodzi więc im o przedstawienie uporządkowanego zbioru logicznych reguł do zapamiętania i stosowania, ale o podanie ich w formie przystępnej w tekstach powieści dydaktycznych. Dzieci czytając je i poddając analizie powoli odkrywają logiczne reguły i związki między nimi.

W programie *Filozofia dla Dzieci* bardzo ważne miejsce zajmuje etyka, gdyż rodzice i społeczeństwo, zdaniem M.Lipmana i jego współpracowników, „oczekują od szkoły nie tylko rozwijania podstawowych umiejętności, ale i kształtowania dziecięcej osobowości pod względem moralnym” (s. 169). Jako metodę owego kształtowania autorzy proponują dialog filozoficzny, którego przedmiotem byłyby takie kwestie, jak: konsekwencja, słusność i sprawiedliwość, doskonałość i słusność, wolna wola i determinizm, prawda, standardy i reguły. Celem zaś kształtowania osobowości moralnej dzieci przy pomocy dialogu filozoficznego byłoby m.in. rozwijanie umiejętności racjonalnego myślenia, poznawanie wzorów konstruktywnego działania, pogłębiania wrażliwości w kontaktach międzyludzkich.

Podstawą dialogu i dyskusji w nauczaniu filozofii, według metod proponowanych przez autorów książki, są powieści dydaktyczne, których niestety jest zbyt mało. Te zaś, które już są, swym poziomem literackim daleko odbiegają od poematów Homera. Mimo wszystko książka amerykańskich filozofów może być cenną inspiracją dla nauczycieli filozofii i etyki, a także wychowawców klas oraz nauczających innych przedmiotów w szkole.

Anna Czajkowska